

A HÁBORÚ UTÁNI ÚJJÁÉPÍTÉS KÉRDÉSE ÉS A NEMZETKÖZI SZERVEZETEK SZEREPE

THE MATTER OF POST-WAR RECONSTRUCTION AND THE ROLE OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS

Zaien Samir

Tanszéki mérnök

Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar

E-mail: zaien.samir@gtk.szie.hu

Összefoglalás

Nem kétséges, hogy a konfliktus utáni helyzetek fizikai újjáépítést igényelnek. Ugyanakkor egy jól fejlett civil társadalom a független médiával és a megbízható rendőrséggel és igazságszolgáltatással egyaránt alapvető fontosságú a fizikai újjáépítéshez a fenntartható gazdasági növekedés és stabilitás megszerzése érdekében. A konfliktus utáni helyzetekben a újjáépítésnek túl kell lépnie az infrastruktúra és a szolgáltatások rekonstrukciójának technikai vonatkozásain . Emellett lényegében emberi dimenziót is kell tartalmaznia, amely segíti az emberek civil társadalomba való visszailleszkedését.

A nemzetközi nem kormányzati szervezetek szerepe akkor fog teljesülni, amikor a civil társadalom által támogatott kormányzati struktúrák teljes mértékben képesek átvenni feladataikat, amely hitelességgel (pl. Politikai és gazdasági hajlandóság, pártatlanság és elszámoltathatóság) és megvalósíthatósággal (konkrét kapacitással és szakmai hozzáértéssel) párosul.

A nemzetközi szervezetek egyre növekvő szerepe miatt, amely túlmutat az adományozók érdekein, hogy e szervezetek érdekeit képviselik, és függetlenek a célok elérésének egyszerű eszközeitől, részletesebben meg kell vizsgálni őket, hogy megismerjük az általuk játszott új szerepeket és a globális hatalmi egyensúlyra, valamint a háborúban szétszakadt államok nemzeti szuverenitásra gyakorolt hatásukat.

Abstract

There is no doubt that post-conflict situations call for physical reconstruction. However, a well-developed civil society along with independent media and a reliable police and jurisdiction are equally essential to physical reconstruction for obtaining sustainable economic growth and stability. Reconstruction in post-conflict situations must go beyond the technical aspects of reconstructing infrastructure and services. It also, essentially, should include a human dimension, calling for a reintegration of people into civil society.

The role of international NGOs will be accomplished when the governmental structures, supported by civil society, are completely able to take over their tasks, with credibility (e.g. political and economic willingness, impartiality and accountability) and feasibility (concrete capacity and professionalism).

Kulcsszavak: *háborúk, újjáépítés, nemzetközi szervezetek, nem állami szervezetek, harmadik világ*

JEL besorolás: *Z13*

LCC: *HJ8101-8899*

Bevezető

A hidegháború vége után megváltozott a világrend, a nemzetek közötti háború fenyegetése csökkent, ezzel együtt a béke megteremtésének lehetősége folyamatosan növekedett.

Azonban ahelyett, hogy a szabályozott gazdaságból a piacgazdaságba, a kommunizmus rendszeréből pedig egy demokratikus rendszerbe történő, békés átmenet következett volna be, egy új típusú konfliktus alakult ki a fejlődő és a korábbi gyarmati országokban.

Ezek az úgynevezett kilencvenes években kialakuló tendenciák, amelyek közül az utóbbi a világ különböző részein egy új, tartósan fennmaradó jelenség formájában mutatkozott meg. Az első időszakban, a hidegháború idején a jelenség az Arab- Perzsa Öböl menti térségre korlátozódott, a két szuperhatalom egyikének bukásával egy időben azonban a térség országainak többségében háborúk törtek ki.

A háború ezen új formájának hátterében főként faji kérdések, a vallás, a természeti erőforrások és az energiaforrások álltak, és a korábbiakhoz hasonlóan megtörte az önrendelkezés elvét támogató, nem kormányzati csoportok által szervezett, országokhoz szorosan nem kötődő, korábbi háborús szabályokat.

Ezek a konfliktusok a társadalmak felbomlásához, a kereskedelem leromlásához, a mezőgazdaság tönkretételéhez vezettek, amellyel párhuzamosan a magas munkanélküliséggel és a külső finanszírozás hiányával is meg kellett küzdeni.

Mivel a konfliktusok után nem volt törvényes kormányzati struktúra, a hatalomgyakorlás hagyományos eszközei megsemmisültek vagy jelentősen meggyengültek.

Mindeközben a rendőrség és az igazságszolgáltatás intézményeiben és szerveiben, amelyek gyakran a probléma részét képezték, a demokratikus intézményrendszer alacsony színvonalon működött vagy teljesen hiányzott.

Ilyen körülmények között a konfliktusok állandóvá váltak, gyorsan kiterjedtek a szomszédos országokra és így az egész régiót érintették. A tendenciák hatására az ENSZ felmérte, hogy a kialakult helyzet hogyan befolyásolja a nemzetközi közösség működését, illetve az egyes országokat, ideértve a konfliktusok tovább terjedésének lehetőségét is.

A háború utáni újjáépítés kérdése mindig időszerű, egybeesik a háborúk új generációjával, amely nagyban befolyásolta a nemzetközi körülményeket. A konfliktusok idején az alapvető humanitárius és élelmiszersegélyek, menedékhelyek és egészségügyi szolgáltatások biztosítása mind a nemzeti, mind a nemzetközi szereplők számára kiemelt fontosságú. A béke megállapodás aláírása a háború hivatalos végét jelenti, és egy másik, konfliktus utáni szakasz kezdetét jelzi, vagyis az újjáépítés szakaszát. Ebben a folyamatbankét- vagy többoldalú szervezetek dolgoznak közösen a nemzeti kormányokkal, hogy eldöntsék, milyen módon kezeljék és mire fordítsák a rendelkezésre álló pénzt a háborúval érintett országok gazdasági és társadalmi újjáépítésére. De a háborúból a békére való áttérés nem olyan egyszerű és zökkenőmentes, mint amilyennek látszik.

A sürgősségi segélyezés, a rehabilitációt és fejlesztést célzó segítségnyújtás gyakran nehezen elérhető, és ezeknek a programoknak a stabil működtetése is akadályokba ütközik. Ez a probléma különösen a béke kezdeti időszakában jelentkezik, amely a megállapodások megkötésével és a katonai erőszak csökkenésével stabilizálódik. Fontos szempont a sürgősségi segélyekről a hosszú távú segítségnyújtásra való áttérés, valamint a nemzetközi adományozók

körében a társadalmi és gazdasági fejlődés bizonyos formáinak elérése. Az újjáépítés egy széles spektrumot átfogó, összetett folyamat, a háború utáni társadalmi, gazdasági, politikai, sőt kulturális újjáépítés időszaka, amely nem egyik napról a másikra következik be. Gyakran nevezik fokozatos átmenetnek, ami nemcsak az új konfliktusok megelőzése szempontjából kulcsfontosságú, hanem döntő lépés a hosszú távú fejlődés felé is.

Célom, hogy a következő tanulmányban világosabb képet alkossak a nemzetközi szervezetek munkájáról a részvételnek ezen új formájában, hogy bemutassam, hogy milyen szerepet játszik a háború utáni államigazgatás helyreállításában. A szervezetek új generációja képes volt politikai szempontból is befolyást szerezni, amelyek közül néhány gazdasági fölényt ért el, míg mások a céljaik elérése érdekében csak az alulról történő építkezést kezdték meg.

A tanulmány az újjáépítés jelenségének és a háború utáni újjáépítés területén tevékenykedő nemzetközi szervezetek stratégiáinak elemzésére összpontosít.

A háború utáni újjáépítés meghatározása:

Az ENSZ Nemzetközi Béke megállapodás Kiegészítése a következőképpen határozza meg az újjáépítést: átfogó erőfeszítések olyan struktúrák azonosítására és támogatására, amelyek megszilárdítják a békét, a bizalom és a jólét érzését az emberek között a háborúk megszüntetéséről kötött megállapodások révén (Kreilkamp J.2004). Ez a folyamat magában foglalhatja a volt harcoló felek leszerelését, a rend visszaállítását, a menekültek hazatelepítését, tanácsadói szolgáltatásokat és a képzési támogatást a biztonsági és választási megfigyelő személyzet számára, az emberi jogok védelmének előmozdítására irányuló erőfeszítéseket, a kormányzati intézmények megerősítését és reformját, az állam békés és nem hivatalos szereplőinek részvételét a politikai folyamatokban.

A fenti meghatározás hatóköre és dimenziói bővültek. A folyamat jelenleg túlmutat a béketeremtéssel kapcsolatos tevékenységen, olyan programok megvalósítását és a pozitív béke kultúrájának előmozdítását foglalja magában, amely a különböző háború utáni stratégiák részét képező tevékenységek és programok meghatározására használható.

Ha csak gazdasági szempontból értelmezzük ezt kifejezést, ahogy számos közgazdász teszi, akkor az elképzelés „a háború által szétszakított társadalmak újjáépítésével foglalkozó politikai tevékenységeket” jelenti. Ebben az esetben, a gazdaságkutatókat célzó tevékenység stratégiák széles körét foglalja magában, amelyek célja a jelentős finanszírozást igénylő projektek ésszerű tervezése.

A Világbank a konfliktus utáni újjáépítést az alábbi módon határozza meg: „a konfliktushelyzetből a békés körülményekre való áttérést célzó támogatás nyújtása az ország társadalmi-gazdasági újjáépítésén keresztül”.

Az ENSZ második koncepciója a hosszú távú politikát tartalmazó újjáépítési stratégiák azonosításán alapul, beleértve a háború kiváltó okainak kezelésére szolgáló gazdasági és társadalmi megfontolásokat, amelyek alapján az alábbi új meghatározások jöttek létre (Doyle M & others,1995).

1. *Béke fenntartása:* Olyan átmeneti stratégia, amelynek célja az erőszak megismétlődésének megelőzéséhez szükséges feltételek megteremtése, feltéve, hogy mindegyik fél beleegyezik, és megfelel az ENSZ Alapokmánya VI. Fejezetében rögzített feltételeknek. Általában az újjáépítési folyamat részeként definiálják, mivel magában foglalja a gazdasági újjáépítés szempontjait is, az államon belüli intézményi

struktúrák, például a rendőrség, a katonaság és az igazságszolgáltatás rendszerének átalakítását, a választások nyomán követését és a civil társadalom kapacitásainak újjáépítését (Snaderson J.,2005).

2. *Béke megteremtése:* A békefenntartó műveletek mellett, a tárgyalások ösztönzésére és az erőszak alapjául szolgáló politikai konfliktusok megoldására való törekvés, az ENSZ Alapokmányának VII. Fejezetével összhangban. Ez a dokumentum az ENSZ, 1992-es általános békeszerződéskötési folyamatát tartalmazza, amely forradalmi, hosszú távú előrelépést jelentett a béketeremtésben a háború utáni országokban és társadalmakban. Ez minden területre kiterjedhet, mint például a gazdaság és az állami intézmények kiépítése, amely végül az újjáépítési stratégia átfogó részeként valósul meg (Snaderson J., 2005).

A harmadik és egyben a legvalószínűbb koncepció az alábbiakat határozza meg: „a status quo fenntartása érdekében, az államok újjáépítése és az újabb háború megelőzését célzó intézkedések” végrehajtás. Az újjáépítési tevékenységek végső célja az erőszak visszatérése elleni biztonsági sáv megteremtése. Az újjáépítést célja nem az, hogy önmagában biztosítsa a béke megteremtését, hanem az, hogy a tevékenység eredményeképpen minden olyan stratégia megvalósuljon, amely hozzájárul a konfliktus megszüntetéséhez és a törékeny és szétszakadt országok kapacitásának növeléséhez, amely a háború után történő újjáépítéshez szükséges. Talán az újjáépítés sikerének legfontosabb kritériuma az átfogó, hosszú távú stratégia megfogalmazása, amely minden korábbi részstratégiát is magában foglal, a fegyverek leszerelésétől és a tárgyalástól kezdve a politikai rendszer felépítéséig, amely a háborúban érintett államok belső és külső politikai folyamatainak működtetésére is alkalmas (Biehl P. 1994).

Az újjáépítési stratégia koncepciója:

Az újjáépítési stratégiát meghatározó tényezőket és tevékenységeket az idő, az érintett területek és a szereplők szerint határozhatjuk meg. Az egyes területeken előforduló problémák háttérében a legtöbb esetben az időtényező áll, mivel gyakran van szükség sürgős cselekvésre. Minden stratégia és annak sikere attól függ, hogy a kapcsolódó lépések milyen módon befolyásolják a válság körülményeit és jellegét, és hogy az újjáépítési stratégia mennyiben szolgálja a fejlesztési célokat (Sen A, 1999).

Röviden, a háború utáni újjáépítési stratégia az emberi potenciál felszabadulását és a kollektív lehetőségek kiterjesztését jelentette, amely megfelel az Amartya Sen által megfogalmazott értelmezésnek, miszerint az „újjáépítés maga a szabadság”, a megszabadulás az elnyomástól, a háborútól, a szegénységtől, a politikai rabszolgaságtól és mindenkitől, aki gátolja az emberek teljes és akadálytalan részvételét a jövő alakításában (Sen A, 1999).

Biztosan állíthatjuk, hogy a megfelelő újjáépítési stratégia kiválasztása nem független a gazdaságot és társadalmat meghatározó általános jövőképtől, valamint a külső korlátokat meghatározó kontextustól. Ennek részét képezi az az átfogó stratégia, amely során részletesen értékelnünk kell a szabadság és a múlt öröksége között lévő határokat és erőviszonyokat anélkül, hogy szem elől tévesztenék az újjáépítés hosszú távú céljait. Ez a perspektíva és a megszorítások adják a válság sikeres kezelésének és az újjáépítést szolgáló törekvések alapját (Lipsy R.G & K, 2005).

Előfordulhat, hogy az újjáépítési stratégiát is tévesen határozzuk meg, hiszen ez a kérdés sokkal összetettebb annál, mint nagy volumenű építési programok finanszírozása és lebonyolítása, illetve meghatározó nemzetközi építőipari cégek bevonása. A valódi kérdések középpontjában

a gazdaság, a társadalom és kormányzat rekonstrukciója áll, amelyet egymással párhuzamosan és késedelem nélkül kell megvalósítani.

A legmegfelelőbb perspektívát tekintve a gazdaság és a társadalom az újjáépítési folyamat szerves részeként jelenik meg, nem önmagában az építési projektek végrehajtására szolgáló eszközként (Lipsy R.G, 2005).

Az ENSZ és egyéb nemzetközi szervezetek kezdeti szerepvállalása a háborúk utáni állapotokban:

Az egyre gyakrabban előforduló konfliktusokat a nemzetközi közösség is aggályosnak tekintette, és választ keresett arra, hogy milyen módon akadályozhatná meg a szélsőséges erőszak és a humanitárius vészhelyzetek előfordulását, valamint hogyan tudna fellépni az egyes államokban és államok között előforduló emberi jogi jogsértések ellen.

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) Alapokmányában rögzített kötelezettségvállalás jellege és a beavatkozás felelőssége, valamint a feladatok ellátásához szükséges kapacitás növelése lehetővé tette, hogy az ENSZ az állami szuverenitás kérdésével foglalkozzon és lépéseket tegyen a háború megakadályozása érdekében. Az ENSZ Alapokmányának 2. cikke rögzíti, hogy a szervezetnek tartózkodnia kell az államok belügyeibe való beavatkozástól, amely több kérdést is felvetett, mivel a szervezet nem rendelkezett megfelelő tervekkel és beavatkozási programokkal.

A háborúk pusztító hatása azonban meggyőzte a szervezetet és az annak részét képező Biztonsági Tanácsot, hogy új beavatkozási és részvételi megközelítésre van szükség.

Így a kezdetekben a békefenntartó műveleteket azon mechanizmusok alapján alakították ki, amelyek a gyarmatosítás során és a második világháború után jöttek létre a konfliktusok kezelésére és a gyarmati hatalmak hiányából eredő hatalmi vákuum betöltésének eszközeként szolgáltak. Emellett, olyan tárgyalási mechanizmust hoztak létre, amely elősegítette a posztkoloniális konfliktusok tartós rendezését.

Fontos megjegyezni, hogy annak ellenére, hogy a XIX. század eleje óta léteznek nem állami szervezetek, amelyek olyan kérdéseknek szentelnek figyelmet, mint például a rabszolgaság elleni küzdelem, az elmúlt években nagymértékű változás és jelentős elmozdulás történt ezen szervezetek működésében. A tendenciák alapján, a területtel foglalkozó politológusok egyike, Lester M. Salamon ezt a jelenséget „az első globális szabályozási forradalom”-nak (I Global Association Révolution) nevezte el. Mindez, a fejlesztési diskurzus keretein belül, a nem állami szervezetek szerepének újradefiniálását és egyben a marginalizált csoportok képviselőitől valódi és nemes megközelítését jelentette.

A másik megközelítés pedig az, hogy néhány kutató megítélése szerint a nem állami szervezetek számos komparatív előnnyel rendelkeznek, amelyek, összehasonlítva az állam és a piac működésével, hatékonyabbá teszik őket mind a források elosztását mind pedig az újjáépítési folyamatot illetően. Ennek elsődleges oka, hogy hatékonyabb módszereket alkalmaznak, hogy hozzáférjenek a konfliktus által érintett területekhez, működési módjuk rugalmas, (ellentétben a szigorú szabályok mentén működő bürokratikus intézményrendszerrel), amely által könnyebben alkalmazkodnak a formálódó állapotban lévő, szétszakított közösségek igényeihez. Továbbá, innovatívabb készségekkel rendelkeznek a problémák kezelésében és a közszolgáltatások tekintetében, az általuk végzett műveletek költsége pedig alacsony. Helyzetük, a befektetés vonzó képességük és a finanszírozási

lehetőségekhez való hozzáférés tekintetében is kedvező. Végül, alulról jövő, részvételi megközelítés alkalmazásával közvetlen kapcsolatot tartanak az egyénekkal.

A nemzetközi szervezetek elsősorban a szolgáltatások biztosításában játszottak fontos és megkülönböztetett szerepet az elmúlt években. Szinte minden országban a működő rendszerek szerves, strukturális elemeként tevékenykedtek. Nagy erőfeszítést tettek annak érdekében, hogy fellépjenek az egyének kizsákmányolásán alapuló nemzetközi gyakorlatokkal és politikákkal szemben, és enyhítsék az ezekben a társadalmakban tapasztalható igen nehéz életkörülményeket. A háború alatt és azt követően is fontos feladatokat láttak el. A szervezetek célkitűzései között szerepelt az is, hogy gyorsan reagáljanak az aktuális helyzetek által támasztott követelményekre, valamint a helyi közösség igényeire a nemzetközi emberi jogi normákban rögzített alapvető jogok érvényesítésén keresztül. Feladataik közé tartozott a visszaélések és a jogsértések felderítése és nyilvánossá tétele számos kezdeményezésen és tevékenységen keresztül, valamint a konfliktusok következményeinek kezelését célzó sürgősségi és segélyprogramok végrehajtása.

A nemzetközi szervezetek jelenleg komoly átalakuláson mennek keresztül, nem csak a működési formát vagy az intézményi struktúrát illetően, de az irányvonalak és az ideológia tekintetében is. Ma újgenerációs szervezetek jönnek létre, amelyek céljait elsősorban a nyereségszerzés, a nemzetközi befolyás és a presztízs határozzák meg.

A ma működő nemzetközi szervezetek célja, akár kormányzati, akár nem kormányzati (a jogszabály szerinti besorolás alapján) szervezetekről, vagy a nemzetközi szupranacionális szervezetekről (ha elfogadjuk a földrajzi jellemzőket) beszélünk, hogy a háború sújtotta országok kormányaival együttműködve meghatározó szervezeteket hozzanak létre és olyan stratégiai keretek között működjenek, amelyek nem csak a háborús időszakokban, de a háborút követően is működőképeseek. Tevékenységük célja a társadalmak újjáépítése egy olyan keretrendszerben, amelyben gazdaságilag, kulturálisan és társadalmilag is egy egységet alkotnak, és amely segíti visszatartani őket egy újabb háborúba való részvételtől.

A kormányközi szervezetek és a nemzetközi nem kormányzati szervezetek munkájának metszéspontja a háborúk sújtotta országokban

Mivel a nemzetközi szervezetek ezeknek az államoknak a kormányai közötti nemzetközi egyetértés eredményeképpen jönnek létre, a nem kormányzati szervezetek a hatáskörükön kívül esnek, annak ellenére, hogy a nem kormányzati szervezetek hatással voltak olyan kormányzati szervezetekre, mint például az emberi jogi szervezetek. Mivel világossá vált az ilyen típusú civil társadalmi szervezetek kiterjedt hatása a nemzetközi politikára, az ENSZ, a Gazdasági és Szociális Tanács (ECOSOC) rendelkezésének 71. cikke alapján felszólította a tagállamokat, hogy hozzanak megfelelő intézkedéseket és eljárásokat a hatáskörükbe tartozó ügyekkel foglalkozó nem kormányzati szervekkel való konzultációt illetően, valamint, hogy a Tanács tegyen megfelelő intézkedéseket a konzultáció előmozdítása érdekében (Fracis S, 2008).

A szervezet, a definíció szerint meghatározott célú egyének csoportja, akik egy vagy több elérési útvonalat használnak a cél eléréséhez, illetve olyan jogalany, amely a létrehozóitól független, és amelyet a tagok közgyűlésén választott igazgatóság irányít (Fracis S, 2008). A szervezetek kétféle kategóriába sorolhatók: kormányzati szervezetek és nem kormányzati szervezetek. A kormányzati szervezetek az állam által létrehozott nemzeti kormányzati szervezetekre tagolódnak, amelyek irányítása és támogatása konkrét feladatok elvégzése alapján történik. Emellett működnek kormányközi nemzetközi szervezetek, amelyek létrejötte

egy nemzetközi konferencia eszméjének köszönhető. A nemzetközi szervezetek azonban a tagállamoktól függetlenül, autonóm módon működnek (Tongeron V, 1998).

A kormányközi szervezeteket az államok egymás között, nemzetközi egyezmény megkötésével hozzák létre, tagjai az államok. Nemzetközi jogi személyiséggel rendelkeznek, vagyis a nemzetközi jog határozza meg, hogy milyen jogosultságaik vannak, és milyen kötelezettségeket vállalnak. Részt vesznek a nemzetközi jog szabályainak és normáinak kidolgozásában, a nemzetközi jog szabályai szerint működnek és nem tartoznak az államok hazai törvényei alá. Többféle formában léteznek:

Globális természetűek, mint például az ENSZ, vagy egy adott szakterületet lefedő nemzetközi szervezetek, mint például az Egészségügyi Világszervezet, vagy az Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Világszervezet, a FAO, illetve az UNESCO.

Vannak általános, regionális jellegű szervezetek, ilyen például az Európai Unió, az Arab Államok Ligája, az Afrikai Egység Szervezete, az Iszlám Konferencia Szervezete, az Öböl Menti Együtműködési Tanács, vagy olyan speciális regionális szervezetek, mint az OPEC.

A nem kormányzati szervezetekkel szemben, a kormányközi szervezetek fogalom meghatározása arra utal, hogy megbízatásukat a kormányoktól kapják, tehát a tagállamok határozzák meg, hogy milyen tevékenységet végeznek. Speciális működési feltételek vonatkoznak rájuk, amelyeket a diplomáciai nyelvben „kiváltságoknak és mentességeknek” neveznek.

A nem kormányzati szervezetek pedig önkéntes, nonprofit csoportok, amelyeket a polgárok helyi, nemzeti vagy nemzetközi szinten szerveznek. Ha egy szervezet tagsága vagy tevékenysége egy adott országra korlátozódik, akkor nemzeti nem kormányzati szervezetnek minősül, de ha tevékenysége meghaladja az érintett ország határait, nemzetközi nem kormányzati szervezetté válik. A nemzetközi nem kormányzati szervezetek közül ismert szervezetek az Orvosok Határok Nélkül MSF (Médecins Sans Frontières), az Amnesty International, a Human Rights Watch, az Oxfam stb (Weiss T and Leon G,1996). Másszóval, a nem kormányzati szervezetek olyan magánszemélyek szervezetei, amelyek nem a nemzetközi jog, hanem az államok belső jogszabályainak hatálya alá tartoznak. A szervezetek jogi személyiséggel rendelkeznek, működésüket az adott országban hatályos törvények szabályozzák. Ilyen szervezet például az iraki Vörös Félhold (a Vörös Kereszt segélyszervezet megfelelője).

Ugyanakkor, a nemzetközi vagy nemzeti nem kormányzati szervezetek szoros kapcsolatot tartanak fenn olyan kormányközi szervezetekkel, mint az ENSZ, a gazdasági és társadalmi fejlesztés területén például mintegy 2100 nem kormányzati szervezet tevékenykedik. Ezek a szervezetek tanácsadói státuszt élveznek a gazdasági és szociális kérdések fő politikai döntéshozó szervében, a Gazdasági és Szociális Tanácsban. Számos nem kormányzati szervezet rendelkezik hivatalos képvisellel az ENSZ központjában, amely az ENSZ számára értékes kapcsolatokat biztosít a világ népeivel (El-Baz Sh.,1998)

A háború utáni újjáépítési folyamatban részt vevő nemzetközi pillérek:

A konfliktusból kilépő közösségek egyre inkább nyomást gyakorolnak és aggodalmaikat fejezik ki a nemzetközi adományozók felé, mert tisztában vannak azzal, hogy a háború a végéhez közeledik és így a fenntartható béke időszaka következik, amely megvalósítása a rendkívüli szegénység, az etnikai, szakrális vagy politikai rivalizálás miatt komoly

nehézségekbe ütközik. A helyzetet tovább súlyosbítja a fegyverek elterjedése, és az, hogy az országokban nem működnek infrastruktúrafejlesztésen alapuló kormányok. Mindez óriási fenyegetést jelent, mivel könnyedén visszavezethetik az országot a háborúba.

Ugyanakkor ezen hatalmas kihívások ellenére a háború utáni időszak a remény és lehetőségek időszaka is egyben, amely évekig vagy akár évtizedekig tartó küzdelem után valósulhat meg. A pénzügyi és technikai erőforrásoknak köszönhetően a háború okainak kezelése és a nemzet jövőjének alakítása reális cél, még akkor is, ha rövid idő áll rendelkezésre. Nemzetközi szinten felismerték, hogy sok esetben a „béketeremtés” nagyobb kihívást jelent, mint „a háború megnyerése”, és egy állam újraépítése összetett és hosszú távú folyamat (Cairns, E,1997). Abban is egyetértés van, hogy nincs egyetlen olyan intézmény, amely önmagában képes a béketeremtési kérdéseket kezelni. Ez a folyamat sok intézmény közös erőfeszítésével valósítható meg, amelyek közösen alkotják meg a megfelelő képletet az újjáépítési folyamathoz, ezek:

1. A Világbank csoport, amely öt intézményt foglal magában:
 - *A Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank, az IBRD*: 1946-ban jött létre. Célja a háború hatásainak megszüntetése, a magántőke befektetések előmozdítása, a nemzetközi kereskedelem fejlesztése, a különféle kölcsönök összehangolása és a külföldi beruházások hatásainak nyomon követése.
 - *A Nemzetközi Fejlesztési Társulás, az IDA*: 1960-ban alakult. Célja az elmaradott államok segítése. Igen kedvező, 35-40 éves futamidejű hiteleket, kamatmentes kölcsönöket nyújt. Támogatási területei: oktatás, mezőgazdaság és közlekedés.
 - *A Nemzetközi Pénzügyi Társaság, az IFC*: 1956-ban jött létre, célja a magántőke és a magánvállalkozások segítése.
 - *A Beruházási Viták Rendezésének Nemzetközi Központja, az ICSID*: 1965-ben létrehozott szervezet, amelynek célja a beruházások megvalósítása kapcsán felmerülő viták rendezése.
 - *A Nemzetközi Beruházás biztosítási Ügynökség, a MIGA*: 1988-ban jött létre a különféle kockázatok és az abból eredő problémák kezelésére.
2. A Multilaterális Fejlesztési Bank (MDB) kijelölt területe: Olyan pénzügyi intézetek tartoznak alá, amelyek gazdasági és szociális segítséget és technikai tanácsadást nyújtanak az országok számára regionális szinten. Az MDB kifejezés a Világbank csoportra és négy regionális bankra utal:
 - *Az Afrikai Fejlesztési Bank*: az Afrika fejlesztésekre összpontosít
 - *Az Ázsiai Fejlesztési Bank (ADB)*: a szegénység csökkentésére összpontosít Ázsiában és a csendes-óceáni térségben.
 - *Az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD)*: Kelet-Európában, a Balkáni térségben és a volt Szovjetunió számos országában valósít meg befektetéseket.
 - *Amerikai-közi Fejlesztési Bankcsoport*: hozzájárul a latin-amerikai és karib-tengeri fejlesztési erőfeszítések finanszírozásához.
3. Az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala (UN OCHA): Feladata a természeti katasztrófák és a komplex veszélyhelyzetekkel összefüggő tevékenységek koordinálása, a humanitárius tevékenységek összehangolása, valamint a fejlesztés támogatása. Az OCHA tagjai és partnerei kormányok, civil és humanitárius szervezetek, ENSZ-ügynökségek, alapítványok és programok, valamint a Vöröskereszt.
4. Az ENSZ Fejlesztési Programja (United Nations Development Programme; UNDP): Az ENSZ világméretű fejlesztési hálózata. A UNDP az ENSZ Közgyűlés egyik végrehajtó szerve. A szervezet a tagállamok önkéntes hozzájárulásaiból, adományaiból finanszírozza tevékenységét. A szervezet 177 országban tart fent képviselőket, amelyek a helyi kormányokkal együttműködve segítenek megoldani a fejlesztési problémákat és

támogatást nyújt a társadalmi fejlődés elősegítésére. Az UNDP elismert szakértőket alkalmaz, akik tanácsadással, képzésekkel segítik a fejlődő országok kormányait, valamint anyagi segítséget is nyújtanak. Tevékenységét egyre növekvő mértékben a legelmaradottabb országok támogatására összpontosítja. Az UNDP leginkább a szegénység csökkentésére, a HIV/AIDS probléma kezelésére, a demokratikus berendezkedés kialakítására, az energia és környezetvédelem kérdéseire, a krízishelyzetek megelőzésére és a helyreállításra összpontosít. A UNDP fontos feladatának tartja az emberi jogok védelmét, valamint minden programjában kiemelt helyet kap a nők szerepének növelése.

5. Az ENSZ Fejlesztési Alapja Nők Számára (UNIFEM), amely a nők felemelkedésével és a nemek egyenlőségével foglalkozik a fejlesztés tervezésének és gyakorlati megvalósításának minden szintjén. 2010-ben az újonnan létrehozott entitás, az UN-Women részévé vált.
6. Egyéb ENSZ ügynökségek:
 - *Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO)*: az ENSZ szakosodott szervezete, fő célja: a munkavállalók alapvető munkaügyi és szociális jogainak védelme. Emellett, nemzetközi munkaügyi normákat alkot. Meghatározza többek között a kényszermunka tilalmát, a munkavállalók szervezkedési szabadságát, a kollektív szerződés kötését. Kulcsfontosságú szereplő a gazdasági problémák - mint például a háború utáni országokban történő foglalkoztatás - megoldásában: Az ILO tevékenységében mindig is kiemelt helyet foglalt el a migráns személyek szociális biztonságát garantáló jogok védelme.
 - *Világélelmezési Program (WFP)*: egy vezető ENSZ ügynökség, amely hozzájárul az élelmiszerellátás biztosításához és részt vesz az éhség elleni küzdelemben válság- és vészhelyzetekben. Határozottan elkötelezett a nőkkel való együttműködésben, felismerve, hogy a nők „az elsődleges és a leghatékonyabb szereplők” a szegénység és az éhezés csökkentésében.
 - *Az Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Világszervezet (FAO)*: az ENSZ szakosított szervezete, amelynek fő feladata az élelmezésbiztonság megteremtése. Ehhez kapcsolódóan kiemelt céljai az éhezés és a nem megfelelő táplálkozás visszaszorítása, a szegénység leküzdése és a gazdasági és társadalmi fejlődés biztosítása mindenki számára, illetve a természeti erőforrások (talaj, víz, levegő, genetikai erőforrások) fenntartható módon történő hasznosítása.
 - *Az ENSZ Nemzetközi Gyermekek Gyorssegélyalapja (UNICEF)*: az ENSZ Közgyűlése 1946-ban hozta létre ezt a szervezetet, hogy segítsen a II. világháború utáni Európában fagyoskodó, éhező és beteg gyerekeken, akiknek a háború borzalmait, a bombázásokat, a frontok többszöri áthaladását kellett túlélniük.(W) Az UNICEF létrehozásának legfőbb célja az volt, hogy biztosítsa a gyermekek védelmét a háború sújtotta országokban. Az UNICEF részt vesz a gyermekkatona reintegrációjában és az oktatási lehetőségek biztosításában és helyreállításában.
 - *A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD)*: az 1948-ban, a Marshall-segély megvalósítására létrehozott, de nem sokkal később már a tagországok gazdasági együttműködését, a kereskedelem liberalizálását, valamint a fizetési rendszer kialakítását is szolgáló Európai Gazdasági Együttműködés Szervezet (Organization for European Economic Cooperation, OEEC) jogutódjaként, 1961 szeptemberében kezdte meg működését. A szervezet fő célja, hogy a gazdasági növekedés, a magas szintű foglalkoztatottság, a szabadkereskedelem elősegítése, az életszínvonal növelése, valamint, hogy a pénzügyi stabilitás megőrzése révén hozzájáruljon a nemzetközi gazdasági kapcsolatok fejlődéséhez

7. A Kétoldalú adományozók: Beleértve az Egyesült Államokat, Kanadát, Svédországot, az Európai Unió tagjait, Japánt és még sok más országot. A pénzadományokat az ENSZ a Világbankon keresztül biztosítja. A támogatásokat közvetlenül a nemzeti kormányok, a nemzetközi nem kormányzati szervezetek, illetve a helyi vállalkozók számára nyújtják az újjáépítés és a foglalkoztatás megteremtése érdekében. Az általuk nyújtott támogatás szintje és jellege azonban érdekeiktől és az országba való beavatkozásuk időpontjától függően változik. Sok esetben ezek az ügynökségek speciális irodákat hoztak létre a háború és a háború utáni különböző helyzetek kezelésére (Allen T. 2000), ezek:
- *Az Egyesült Államok Nemzetközi Fejlesztési Ügynöksége (USAID)*: 1961-ben jött létre és a Kongresszus által éves szinten meghatározott támogatásokat biztosítja külföldi államok részére. Habár elvben független szervezet, működését nagyban befolyásolja az elnök, a külügyminiszter, valamint a Nemzetbiztonsági Tanács.
 - *A Kanadai Nemzetközi fejlesztési Ügynökség (CIDA)*: 1968-ban hozta létre a kanadai kormány. Működésének célja elsősorban a fenntartható fejlődés támogatása a fejlődő országokban, a szegénység csökkentése és a biztonságosabb, méltányos és gyarapodó világhoz való hozzájárulás.
 - *Az EuropeAid*: több érdekelt fél együttműködésén alapuló kezdeményezés, a programot az Európai Bizottság működteti. Az Európai Unió tagállamainak érdekeit képviselő Európai Bizottság nyújtja a rászorulóknak a legtöbb segínyt a világon. A külső segélyprogramokat a Bizottság EuropeAid Együttműködési Hivatala irányítja.
 - *A Japán Nemzetközi Együttműködési Ügynökség (JICA)*: egy kormányzati ügynökség, amely a japán kormány megbízásából koordinálja a hivatalos fejlesztési támogatások elosztását. Tevékenységének célja a fejlődő országok gazdasági és társadalmi növekedésének támogatása, valamint a nemzetközi együttműködés előmozdítása.
 - *A Svéd Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Ügynökség (SIDA)*: a svéd külügyminisztérium alá tartozó hivatal. Svédország hivatalos fejlesztési támogatásainak a megszervezéséért felelős, amelyeket a fejlődő országok részére biztosítanak.
 - *A Profitorientált vállalkozók*: mérnöki és építőipari tevékenységet végző nagyvállalatok, amelyek jelenléte a konfliktus által érintett országokban igen meghatározó: helyi irodákat nyitnak, helyi munkásokat alkalmaznak, és helyi cégeket szerződtetnek.
 - Bár a kétoldalú és többoldalú fejlesztési ügynökségek átfogó felelősséggel tartoznak az újjáépítési projektekért, a tényleges munkát gyakran alvállalkozók és magánvállalatok végzik számukra (Lissner J. 1977).

Következtetések

A háború utáni újjáépítés szerves részét képezi a béke konszolidálását célzó struktúrák azonosítása és támogatása. A folyamat egy sor olyan stratégiát tartalmaz, amelyeket az államok, nemzetközi szervezetek és magasabb nemzetközi hatáskörrel rendelkező egyének közösen osztanak meg.

Az újjáépítési folyamat fogalmi és elméleti modelljének kidolgozásában az arányosság és a kontraszt egyaránt megtalálható, hiszen számos területből áll, mint a például a politológia, a közgazdaságtan, a szociológia, az antropológia, vagy a pszichológia.

A háború utáni újjáépítési stratégia olyan lehetőségeket és cselekvéseket tartalmaz, amelyek az idő, a tér és a szerepek szerint szerveződnek az emberek számára rendelkezésre álló lehetőségek

és a közösség választása alapján. Ez az úgynevezett szabadság Amarta Syn szerint (az újjáépítés maga a szabadság).

Az elismert nemzetközi szervezetek a háború utáni újjáépítés legfontosabb pillérei közé tartoznak, amelyek nemcsak a kezdeti szakaszban (a háború és a béke közötti átmeneti időszakban), hanem később is jelentősen hozzájárulnak a politikai döntéshozatalhoz és a stratégiai fejlesztéshez.

A kormányközi nemzetközi szervezetek tevékenysége az ENSZ és a regionális szervezetek által vezetett átfogó stratégiákból, az ENSZ szakosított ügynökségeinek, illetve a fejlesztési és újjáépítési programok részleges stratégiáiból, valamint az IMF és a Világbank által vezetett nemzetközi pénzügyi intézményekből áll.

Mindezek alapján arra következtethetünk, hogy a nemzetközi szervezetek szerepe az újjáépítésben egy „puzzle-hoz” hasonlítható, mivel egy darab hiánya vagy többlete, illetve a koordináció hiánya végül nem az újjáépítéshez, sokkal inkább a pusztuláshoz fog vezetni.

Irodalomjegyzék:

1. Allen T.: (2000): “A World at War”, in Tim Allen and Alan Thomas (eds), *Poverty and Development Into the 21st Century*, Oxford University Press
2. Biehl Paul: (1994): *International Peacekeeping*, Johns Hopkins press, ISBN:9780801850325, p67.
3. Doyle M & others: (1995): *Building Peace :Challenge and Strategies After Civil War*, NY, International Peace Academy, p20-22.
4. El-Baz Sh: (1998): *Role of Non-Governmental Organizations in Implementing Two Research Platforms: Monetary Evaluation*, ESCWA, 1998 Meeting. 11, p. 8. *Second Arab follow-up to the World Summit for Social Development*, Beirut
5. Fracis S: (2008): *Policies Toward Horizontal Inequalities in Post-Conflict Reconstruction*, Crises, working, paper7, p22
6. Gorn G: (2003): *Identifying of the rain financial and monetary issue in post worn reconstruction*, paper presented, ESCWA work shop on Iraq and the hegeo after wan, D 9-10 July 2003.
7. Kreilkamp J.: (2004): *UN Post conflict Reconstruction*, London, Cambridge University Press, p625.
8. Lipsy R.G & K: (2005): *Lancaster the general they of Second Best review of economic studies*, vol (24), 2005, p11-32.
9. Sen A: (1999): *Development AS freedom*, New York, Oxford University Press.
10. Snaderson John,; (2005): *Ride the whirlpool: selected speeches*, University of Western Australia Press, p46-52.
11. Tongeron V: (1998): *Exploring the Local Capacity for Peace*, *An International Directory*.
12. Utrecht: *European Platform for Conflict Prevention and Transformation*, p63.
13. Weiss T and Leon G (1996), *NGO's, the UN and Global Governance Builder*, London David Davies Memorial Institute of International Studies, p23-25.

Internetes forrás:

1. <https://www.energizeinc.com/art/global-associational-revolution>
2. <http://www.worldbank.org/en/who-we-are/ibrd>
3. <http://ida.worldbank.org/>

4. https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/corp_ext_content/ifc_external_corporate_site/home
5. <https://icsid.worldbank.org/en>
6. <https://www.miga.org/>
7. https://en.wikipedia.org/wiki/United_Nations_Development_Programme
8. <http://www.undp-globalfund-capacitydevelopment.org/>
9. <http://www.unwomen.org/en>
10. https://en.wikipedia.org/wiki/International_Labour_Organization
11. <http://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm>
12. <http://www1.wfp.org/>
13. <http://www.fao.org/home/en/>
14. <https://www.unicef.org/>
15. <http://www.oecd.org/>
16. <https://nkfih.gov.hu/magyar/pdf-nyomtatás?cikkid=573>
17. <http://www.usaid.gov>
18. http://www.who.int/workforcealliance/members_partners/member_list/cida/en/
19. https://ec.europa.eu/europeaid/node/22_en
20. <https://www.jica.go.jp/english/>
21. <https://www.sida.se/English/>